

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Waterfront Harderwijk

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

23 april 2010 / rapportnummer 2261-85

1. OORDEEL OVER HET MER

De gemeente Harderwijk wil het plan Waterfront realiseren. Het Waterfront bestrijkt de kuststrook langs het Wolderwijd en het Veluwemeer met een totale lengte van bijna vijf kilometer. De ruimte die vrijkomt door verplaatsing van bestaande industriële activiteiten van het centrum naar de Lorents haven wil de gemeente benutten voor nieuwe ontwikkelingen, zoals het versterken van de recreatieve en toeristische functie. Voor de besluitvorming over meerdere bestemmingsplannen wordt een gecombineerd besluit-m.e.r./plan-m.e.r. traject gevolgd¹.

De Commissie is van oordeel dat in het MER de essentiële informatie aanwezig is voor de besluitvorming over:

- het ontwerp bestemmingsplan Waterfront Noord II;
- het ontwerp bestemmingsplan Waterfront Zuid, Boulevard-West.

Het is de bedoeling van de gemeente Harderwijk om het MER ook ten grondslag te leggen aan bestemmingsplannen voor andere delen van het Waterfront. Het MER kan ook ter onderbouwing dienen van nog komende bestemmingsplannen gericht op andere delen van het project Waterfront, mits de activiteiten die deze bestemmingsplannen mogelijk maken, overeenkomen met de activiteiten die in het MER zijn onderzocht.

Het MER geeft een goede beschrijving van de effecten op natuur, zoals onder andere beschreven in de passende beoordeling. De conclusie in het MER dat er geen sprake zal zijn van significante effecten op de Randmeren en de Noord-Veluwezoom acht de Commissie plausibel. De landschappelijke gevolgen zijn in het MER en het Beeldkwaliteitsplan duidelijk beschreven en op juiste wijze gewaardeerd. Ook de beschrijving van de nautische veiligheid is van goede kwaliteit en maakt duidelijk dat door een overzichtelijke situatie en scheiding van recreatievaart en beroepsvaart de veiligheidssituatie verbeterd.

De Commissie adviseert om bij de besluitvorming aandacht te besteden aan de volgende onderwerpen:

- de gevolgen voor de *bereikbaarheid en doorstroming* bij een samenloop van meerdere publieksaantrekkende activiteiten. Het MER richt zich uitsluitend op de piekbezoeken van het Dolfinarium en concludeert dat de wegecapaciteit deze pieken vrijwel overal zonder problemen kan verwerken. Aan een worst case situatie waarin de pieken van meerdere activiteiten samenvallen, besteedt het MER geen aandacht. Met een gevoeligheidsanalyse kan bepaald worden of en hoe vaak er stagnatie optreedt bij samenloop van pieken in Dolfinariumbezoek met piekbezoeken als gevolg van andere evenementen en activiteiten. Op basis van deze informatie kan vastgesteld worden of er aanleiding is voor het treffen van aanvullende voorzieningen om vervoerstromen te beperken;
- de gevolgen voor het *akoestisch leefklimaat* in Waterfront Zuid Waterstad. Het MER toont aan dat bij de voorkeursvariant de geluidbelasting op sommige plaatsen boven de vastgestelde Hogere waarden kan komen te liggen en dat langs de randen het akoestisch klimaat - uitgedrukt in GES-score – zeer matig (5) tot onvoldoende (6) zal zijn. Het inzetten van

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder *projecten/2261*.

MMA-maatregelen zal bij de nadere uitwerking van de plannen noodzakelijk zijn;

- de hinder tijdens de *aanlegfase*. Verwacht mag worden dat er sprake zal zijn van een lange aanlegfase met aanzienlijke hinder. Het MER geeft hierover slechts summiere informatie. De Commissie adviseert om bij het vaststellen van de verschillende bestemmingsplannen expliciet in te gaan op de maatregelen die worden getroffen om hinder te voorkomen of te beperken in de verschillende fases van uitvoering / realisering;
- de noodzaak van realisatie van *rustgebieden, de verbetering van de waterkwaliteit en het extra ondiepe water voor natuur*. In het MER en de passende beoordeling wordt voldoende beargumenteerd dat wanneer deze maatregelen tijdig worden gerealiseerd, significant negatieve effecten op het Natura 2000-gebied 'Veluwerandmeren' kunnen worden uitgesloten;
- afstemming tussen *aanbod en vraag naar warmte en koude* in het gebied. Uit het MER blijkt dat er een aanzienlijk restwarmteaanbod in het gebied beschikbaar is. De keuze om deze restwarmte, eventueel gecombineerd met warmte-koude opslag zoals opgenomen in het meest milieuvriendelijke alternatief, niet te benutten, vraagt bij het besluit een betere motivering dan in het MER gegeven. Daarbij wijst de Commissie er op dat met de uitbreiding van de recreatieve activiteiten de koudevraag in de zomer naar verwachting zal toenemen. Dit biedt mogelijk perspectief voor een combinatie van WKO met koudewinning uit oppervlaktewater om de thermische balans in stand te houden c.q. te herstellen.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL

2.1 Verkeer en vervoer

In het MER zijn specifieke berekeningen uitgevoerd naar de verkeersbewegingen als gevolg van het Dolfinarium en deze verkeersbewegingen zijn toegevoegd aan de modelberekeningen waarin ook de andere verkeersstromen in Harderwijk zijn opgenomen. Daarbij is echter geen rekening gehouden met pieken in de verkeersstromen als gevolg van bezoek aan andere publieksaantrekkende activiteiten dan het Dolfinarium. De vraag of zich bij het samenvallen van deze pieken verkeersproblemen kunnen voordoen, is in het MER niet expliciet beantwoord.

Aangezien deze informatie niet onderscheidend is voor de in het MER onderzochte alternatieven² en de extra milieueffecten als gevolg van piekbelasting relatief gering zijn, acht de Commissie dit weliswaar geen essentiële tekortkoming in het MER maar wel relevante informatie voor de verdere besluitvorming.

Deel B van het MER geeft, in het deel Verkeer, informatie over de intensiteit/capaciteit verhouding (I/C) op een aantal wegvakken in het plangebied. Geconcludeerd wordt dat er op wegvakniveau nauwelijks I/C verhoudingen van 0,8 of hoger optreden. Uit het onderliggend kaartmateriaal blijkt dat in de situatie met een maximaal bezoekersaantal van het Dolfinarium van 1,2 mil-

² Onderzochte alternatieven: varianten in ligging en omvang van het parkeeroverloopgebied en de configuratie van de uitbreiding van de Lorentz haven.

joen bezoekers er op twee wegdelen een I/C verhouding >0,8 optreedt en er daar dus sprake zal zijn van congestie.

Dit kan dus betekenen dat bij het samenvallen van pieken in vervoersbewegingen als gevolg van meerdere publieksaantrekkende activiteiten er op meer plaatsen congestie gaat optreden. Hoe vaak dit kan gaan voorkomen kan met behulp van een gevoeligheidsanalyse worden vastgesteld. Op basis van deze informatie kan afgewogen worden of aanvullende maatregelen door de gemeente en/of de verschillende publieksaantrekkende functies nodig zijn om congestie op piekmomenten te beperken.

- De Commissie adviseert om ten behoeve van de besluitvorming via een gevoeligheidsanalyse op aantal verkeersbewegingen na te gaan of congestieproblemen optreden bij het samenvallen van piekbelastingen als gevolg van meerdere publieksaantrekkende functies en of deze noodzaken tot aanvullende maatregelen.

2.2 Hinder tijdens aanleg

In de door de gemeente vastgestelde richtlijnen is opgenomen dat het MER aandacht moet besteden aan de fasering van de voorbereiding en de uitvoering van de verschillende onderdelen van Waterfront met het oog op (langdurige) effecten op het woon- en leefklimaat.

In het MER komen de effecten tijdens de aanlegfase echter alleen globaal aan bod, namelijk waar het tijdelijke effecten op natuurwaarden en op parkeerdruk betreft. Geen aandacht is besteed aan meer specifieke onderdelen van de realisering: sloop van bestaande bebouwing, ontgraven en ophogen van terrein, bouwrijp maken, bouwen en woonrijp maken en de mogelijke effecten voor geluid, stof en verkeer (over de weg en het water).

Het argument in het MER is dat er op dit moment nog onvoldoende zicht is op de wijze van realisatie en daarmee op de maatregelen die genomen kunnen worden om hinder te beperken. Dit argument is weliswaar valide, maar het neemt niet weg dat het MER aan had kunnen geven welk type maatregelen ingezet zullen gaan worden om overlast en effecten te beperken.

- De Commissie adviseert om bij de besluitvorming aan te geven welk type maatregelen ingezet zullen gaan worden om tijdens de aanleg overlast en hinder te voorkomen dan wel te beperken.

2.3 Energie

Uit het MER blijkt dat er een aanzienlijk restwarmteaanbod in het gebied beschikbaar is. De keuze om deze restwarmte, eventueel gecombineerd met warmte-koude opslag (= onderdeel van het MMA), niet te benutten, vraagt een betere motivering dan in het MER gegeven. De afweging tussen de verschillende duurzame energiebronnen en mogelijke combinaties daartussen is namelijk niet helder onderbouwd en beschreven. Zo lijkt er een tegenstelling te bestaan tussen de MMA-bouwsteen op blz. 88 van deel A en de figuur op blz. 15 van bijlage 9 (collectief systeem of individuele systemen, regeneratie via Dolfinarium en RWZI). Ook wordt niet onderbouwd, waarom het economisch/technologisch en organisatorisch gunstiger zou zijn de bestaande bronnen niet te gebruiken.

Daarbij wijst de Commissie er op dat met de uitbreiding van de recreatieve activiteiten de koudevraag in de zomer naar verwachting zal toenemen. Hierdoor wordt een combinatie mogelijk interessant van WKO met koudewinning

uit oppervlaktewater om de thermische balans in stand te houden c.q. te herstellen.

- De Commissie adviseert om ten behoeve van de besluitvorming:
 - op basis van een analyse van vraag en aanbod naar warmte en koude verschillende opties voor een duurzame energiehuishouding van het gebied af te wegen en een heldere ambitie te formuleren inclusief de wijze waarop de gemeente daarin een sturende rol (regierol) gaat innemen;
 - nader onderzoek te doen naar de toekomstige koudevraag in het gebied en naar de mogelijkheden die koudewinning uit oppervlaktewater biedt in combinatie met WKO.

2.4 Geluid

De uitgevoerde geluidberekeningen volstaan in het kader van dit MER. Op basis van deze berekeningen zijn de verschillen tussen alternatieven voldoende in beeld gebracht.

In het MER wordt op basis van deze berekeningen op diverse punten binnen de nieuwbouw van Waterfront Zuid Waterstad een overschrijding van de vastgestelde Hogere Waarde geconstateerd. Dit effect wordt in de vergelijkende tabellen ten onrechte als 'licht' gekwalificeerd. Een dergelijke overschrijding dient gekwalificeerd te worden als een 'ernstig' effect.

De gehanteerde representatieve rekenpunten zijn weliswaar voor het MER voldoende voor de effectbeschrijving, maar onvoldoende voor de feitelijke toetsing aan het Hogere Waarde-besluit. Voor een dergelijke toetsing zal het omgevingsmodel (het onderdeel van het geluidmodel waar de woningen in staan) genuanceerder ingevoerd moeten worden en zullen meer rekenpunten gebruikt moeten worden. Dit nadere akoestische onderzoek zal aan moeten tonen dat voldaan kan worden aan de vastgestelde Hogere Waarden. Hierbij zullen diverse MMA-maatregelen, zoals genoemd in het MER, ingezet moeten worden om dit te bereiken.

Naast deze toetsing vraagt het akoestisch leefklimaat (de gecumuleerde geluidbelasting) aandacht. Het MER toont aan dat dit akoestisch leefklimaat in de buitenranden van het plan zeer matig (score 5) tot onvoldoende (score 6) zal zijn.

- De Commissie adviseert bij de besluitvorming over de uitwerking van Waterfront Zuid Waterstad een gedetailleerde onderbouwing te geven van de wijze waarop binnen voldaan wordt aan de in maart 2008 vastgestelde Hogere waarden.

2.5 Luchtkwaliteit

In het MER ontbreekt de onderbouwing voor de stelling dat de emissies van NO_x en PM₁₀ van categorie 3 bedrijven te verwaarlozen zijn. Daarnaast zijn de gehanteerde emissiewaarden voor de categorie 4 bedrijven aanzienlijk lager dan gebruikelijk en is hier geen motivering voor gegeven.

Desgevraagd heeft de gemeente Harderwijk mondeling toegelicht dat de effecten als gevolg van extra verkeersbewegingen door de bedrijven in de Lorentshaven meegenomen zijn in de verkeersstudie.

Aangezien de alternatieven op dit punt niet onderscheidend zijn en er overschrijding van de normen niet te verwachten is, acht de Commissie dit geen essentiële informatie voor de besluitvorming.

- De Commissie adviseert bij de besluitvorming nadere onderbouwing te geven van de gebruikte emissiegegevens voor industriële bedrijvigheid.

2.6 Natuur

In de Passende Beoordeling, opgenomen als Bijlage bij het MER, wordt een gedegen beeld gegeven van de mogelijke effecten op natuur. Zowel voor de Noord-Veluwezooom als voor de randmeren zijn de mogelijke effecten in beeld gebracht.

Noord-Veluwezooom

De Commissie acht de conclusie plausibel dat er geen sprake zal zijn van significante effecten op de Noord-Veluwezooom (Natura 2000-gebied Veluwe) omdat er geen toename van de N-depositie als gevolg van het project te verwachten is.

Veluwerandmeren

Bij het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren wordt een areaalverlies verwacht van circa 6 ha randmeerbiotoop en extra rustverstoring. In de Passende Beoordeling is aangetoond dat dit ten koste gaat van areaalverlies van twee habitats: Kranswiervegetaties en Fonteinkruidvegetaties, die zijn opgenomen in de instandhoudingsdoelen. Tevens is er sprake van verlies aan leefgebied van - de in de instandhoudingsdoelen opgenomen- kleine modderkruiper en verstoring van enkele niet-broedvogels.

Daartegenover staan de positieve effecten in het voorkeursalternatief als gevolg van de verbetering van de waterkwaliteit door het waterbassin, de toename van ondiep water en het instellen van twee extra rustgebieden. De totale effecten van het voorkeursalternatief worden in het MER en de Passende Beoordeling als 'neutraal tot licht positief' gepresenteerd.

De Commissie is van mening dat kwalificatie van effecten 'licht negatief' meer gerechtvaardigd is. Er is namelijk sprake van afname van areaal van habitat en leefgebied. Dat de voorgestelde maatregelen deze effecten kunnen mitigeren is weliswaar plausibel, maar zal uit monitoring moeten blijken. Ook kunnen in de aanlegfase negatieve effecten niet worden uitgesloten.

Omdat het hier marginale biotopen betreft en er ter plaatse geen sprake is van een uitbreidingsdoelstelling behoeft de staat van instandhouding van de habitattypen en soorten niet in gevaar te komen.

Ervan uitgaand dat de rustgebieden, de verbetering van de waterkwaliteit en het extra ondiepe water tijdig gerealiseerd worden als onderdeel van het onderhavige project, onderschrijft de Commissie de conclusie in de Passende Beoordeling dat geen sprake is van significante effecten op de randmeren.

- De Commissie adviseert om bij de besluitvorming toe te lichten op welke wijze de tijdige realisatie van de rustgebieden, de verbetering van waterkwaliteit en het extra ondiepe water gewaarborgd wordt.

Overige effecten op natuur

In deel B van het MER zijn ook andere effecten dan op Natura 2000 gebieden beschreven. De mogelijke effecten op beschermde soorten in het kader van de Flora- en Faunawet zijn uitgebreid beschreven. Daaruit blijkt dat de onthefingverlening voor vleermuizen en twee strikt beschermde vissoorten de nodige aandacht zal vragen bij de vergunningverlening.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing besluit-MER

Initiatiefnemer: college van burgemeester en wethouders van de gemeente Harderwijk

Bevoegd gezag: gemeenteraad van Harderwijk

Besluit: de vaststelling van diverse bestemmingsplannen

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C10.1 en D10.3

Activiteit: : onder meer de aanleg van recreatieve en toeristische voorzieningen en uitbreiding van een jachthaven

Bijzonderheden: M.e.r. plicht is aan de orde omdat sprake is van:

- meer dan 500.000 bezoekers extra door nieuwe toeristisch/recreatieve activiteiten;
- uitbreiding met meer dan 250 havenligplaatsen in Waterfront-Zuid;
- passende beoordeling op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voor diverse bestemmingsplannen.

Om deze reden doorloopt het bevoegd gezag een gecombineerd besluit-m.e.r./plan-m.e.r. traject.

Eerder bracht de Commissie adviezen uit over andere MER'en voor delen van het plan Waterfront, namelijk:

- het toetsingsadvies over het MER Reconstructie N302 Lorentz-Oost/Waterfront Harderwijk, 8 maart 2007 (project nr 1464-105);
- het toetsingsadvies over het MER Waterfront Harderwijk-Zuid, 21 december 2007 (project nr 1383 – 126).

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in Het Kontakt van 7 mei 2009
ter inzage legging startnotitie van 7 mei tot en met 17 juni 2009
adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r. op 6 mei 2009
richtlijnenadvies uitgebracht op 13 augustus 2009
richtlijnen vastgesteld op 1 oktober 2009

kennisgeving MER in Het Kontakt en de Staatscourant van 17 februari 2010
ter inzage legging MER van 18 februari 2010 tot en met 1 april 2010
aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r. op 16 februari 2010
toetsingsadvies uitgebracht op 23 april 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. L. Besselink
ing. P. Bloemerts
dr. ir. G. Blom (voorzitter)
ir. V.J.H.M. ten Holder (secretaris)
drs. S.R.J. Jansen
ir. K.A.A. van der Spek
ir. J.H. de Zeeuw

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in de besluitvorming. De Commissie gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel 7.10 van de Wet milieubeheer en de vastgestelde richtlijnen voor het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake, als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, alvorens het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Milieueffectrapport Waterfront Harderwijk d.d. 12 januari 2010
- Ontwerp bestemmingsplan Waterfront-Zuid Boulevard-West d.d. 26 januari 2010
- Ontwerp bestemmingsplan Waterfront- Noord II d.d. 12 januari 2010

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Dries van den Berg b.v., Harderwijk
2. Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe en de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, afdeling Noordwest Veluwe, Harderwijk
3. Comité Lelyhaven, Harderwijk
4. W. Engelgeer, Hierden
5. M.E. van der Wel, Harderwijk
6. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort
7. W. van den Berg, Hierden
8. Century Vastgoed, Hierden
9. Hotel Cafe Restaurant Monopole, Harderwijk,
10. Kamer van Koophandel Oost-Nederland, Harderwijk
11. Adromi Groep, Hendrik-Ido-Ambacht
12. Waterschap Veluwe, Apeldoorn
13. Rijkswaterstaat, Lelystad
14. Watersportcentrum De Randmeren, Harderwijk
15. De heer en mevrouw Schipper, (mondelinge zienswijze)

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Waterfront Harderwijk

De gemeente Harderwijk wil het plan Waterfront realiseren. Het Waterfront bestrijkt de kuststrook langs het Wolderwijd en het Veluwemeer met een totale lengte van bijna vijf kilometer. De ruimte die vrijkomt door verplaatsing van bestaande industriële activiteiten van het centrum naar de Lorents haven wil de gemeente benutten voor nieuwe ontwikkelingen zoals het versterken van de recreatieve en toeristische functie. Voor de besluitvorming over meerdere bestemmingsplannen wordt een gecombineerd besluit-m.e.r./plan-m.e.r. traject gevolgd. In dit advies geeft de Commissie voor de m.e.r. haar oordeel over de kwaliteit van het MER.

ISBN: 978-90-421-3004-3

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

